

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

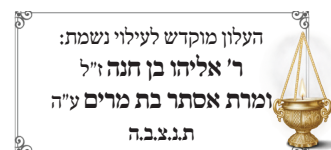
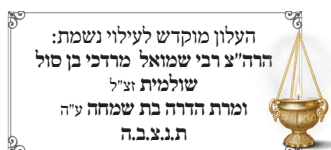
כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו חפץ | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

בס"ד

שבוע פרשת בראשית

יום ראשון כ"ג בתשרי-שבת כ"ט תשרי תשפ"ז

דף ט"ז ע"א

ותמורתו לאחר פדיונו מתה מ"ט היכי ליעביד ליקרביה
מבח קדושה דחוויה קאתיא ליפרקה לא אלימא
למיתפס פדיונה.

ורבינו הגרי"ז הסתפק בתמורת בכור בעל מום, שדינו
שוה לפסולי המוקדשין אחר פדיונם, אם בזה ג"כ נימא
דלא אלימא למתפס פדיונה כמו הכא או לאו, ומה
צדדי הספק, דהרי מצינו שיש חילוק בינו לבין פסולי
המוקדשין לאחר פדיונם לענין כמה הלכות, כגון לענין
שור שנגח שור פסולי המוקדשין דחייב לשלם דנקרא
רעהו, משא"כ בבכור, עיין בדבריו שצידד להביא ראיה
שחלוק משור פסולי המוקדשין כנ"ל, אמנם נשאר בצ"ע
על זה.

המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים וכו'.

היסוד המתבאר להלכה מסוגיא זו הוא דכל היכא
דיד עובד כוכבים באמצע הרי זה מוגדר כבעלות הגוי,
וממילא פטור מן הבכורה, ורק נחלקו באיזה אופן של
גביה כפויה מצד הגוי מקרי ידו באמצע.

ולהלכה [יורה דעה סימן ש"כ], המקבל צאן מן הגוי בממון
קצוב, ששם לו בהמותיו בדמים קצובים ושישלם לו עד
זמן פלוני ואותן וולדות שיהיו מהצאן עד אותו זמן יחלקו
ביניהם ואם ימותו או יוזלו ההיזק על הישראל, אף על
פי שהם לגמרי ברשותו והרי הם כקניינו, מ"מ הולדות
פטורין מן הבכורה, והטעם הואיל שהצאן עיקרן של
הגוי והמה וולדותיהן משועבדים לו, שאם לא ימצא הגוי
אצל הישראל ממון לגבות יגבה מהבהמות ומוולדותיהן,
מקרי יד גוי באמצע ופטורות מן הבכורה מפני שעיקרן
שלו. ודוקא הן וולדותיהן כשיוולדו פטורות, אבל וולדי

וולדות חייבים, שהרי הם של ישראל ואין להגוי שיעבוד
עליהן, ואם העמיד הוולדות תחת אמותיהן וולדות פטורין
וולדי וולדות חייבים. זה הכלל דבקבלת הצאן הוי הצאן
באחריות וממילא דגם הוולדות באחריות ולא וולדי
וולדות וכשהעמיד הוולדות נמשכו וולדותיהן אחריות וכן
לעולם ואף על פי שהקבלה היתה על דמים.

וכתב הרמ"א, גוי בעל חוב שקבל בהמה מישראל
לגדלה והיה חפץ חלק בולדות, והישראל אמר ליתן לו
דמים, ומאחר שידו היתה תקיפה על בעל חובו בטח
שבע"כ של גוי יצטרך ליקח מעות, מ"מ פטורה מהבכורה,
הואיל שהגוי לא רצה לטפל בה רק בחלק ולדות. עכ"ל.

ומקור הדין מתרומת הדשן בפסקיו [סימן קכ"ט] במעשה
שהיה שיהודי אחד נתן לגוי בהמה שלו לגדלה ואמר
שיתן לו דמים בעד טרחתו, אבל הגוי לא רצה רק שיהיה
לו חלק בולדות, והגוי היה בעל חוב להיהודי ואין החוב
שייך להענין ורק היהודי היה בטוח שמפני שחייב לו
מעות ועבד לוה לאיש מלוה יכריח אחר כך את הגוי
לקבל מעות ולא חלק בולדות, ופטורה מן הבכורה מטעם
דכיון דהגוי לא רצה רק חלק בולדות ועל מנת כן קבלה,
ונהי שאחר כך הכריחו לקבל מעות זהו כקונה ממנו
בע"כ, אמנם בעת הגידול היתה יד גוי באמצע. אמנם
הנודע ביהודה חלק על זה דבמה קנאה, עיי"ש.

דף י"ז ע"א

אמר אחא בר יעקב הכל מודים דאין לוקין על צמרו
משום כלאים וכו' מה פשתן שלא נשתנה, אף צמר
שלא נשתנה. אמר רב פפא הכל מודים שצמרו פסול
לתכלת וכו' אמר רב נחמן בר יצחק הכל מודים שאין
צמרו מטמא בנגעים וכו'.

כולל ומכון ראש פינה:

וכך הוא להלכה, ברמב"ם [הלכות כלאים פרק י' הלכה ב'], רחל בת עז צמרה אין לוקין עליו משום כלאים אבל אסור הוא מדבריהם מפני מראית העין, ובהלכות ציצית [פרק ב' הלכה א'] רחל בת עז צמרה פסול לציצית. ובהלכות טומאת צרעת [פרק י"ג הלכה ג'], ורחל בת עז אין הצמר שלה מטמא בנגעים. ע"כ.

והנה מנידון זה יש נפקא מינה גדולה לצמר לציצית או לטלית בזמנינו, כיון שצמר של רחל בת עז פסול לציצית, ולפי זה צריך שיהיה צמר מיוחס, האם בזמנינו יש כזה צמר, והאם יש לחוש שמא הצמר אינו מיוחס. ודעת החזון איש (בקונטרס השיעורים ובמכתביו) שבזמן הזה יש לחוש שאין לנו צמר מיוחס, והטעם, מפני שבעולם החקלאות והטקסטיל נהוג לבצע הכלאות רבות בין כבשים לעיזים או בין זנים משונים כדי לשפר את איכות ותפוקת הצמר, כי הרי יש מינים שצמרם קשה מאוד ואינם טובים ללבישה, או טעמים אחרים, וכדי להשביח את טיב הצמר מכליאים בין מינים שונים לשם זה, מאחר שחלק ניכר מהצמר התעשייתי המיובא מרחבי העולם (בפרט מאוסטרליה או מאירופה) מגיע מכבשים שעברו בעבר הכלאות עם עיזים, ייתכן שדינם ההלכתי הוא כרחל בת עז שצמרה פסול לציצית מהתורה. ולכן לכתחילה כדי לקיים מצוות ציצית מהתורה לכל הדעות (ובפרט לשיטת השו"ע שרק צמר חייב מדאורייתא), יש צורך בצמר שמגיע מכבשים שיש להם ייחוס, כלומר, זני כבשים טהורים שלא עורבו בהם עיזים. וכתב החזון איש שהצמר המקומי בארץ ישראל ובמזרח התיכון בעיקר הצמר הערבי המקומי [זן העוואסי הנקרא כבש האליה] הוא צמר מוחזק ומיוחס, משום שבמשך דורות רבים נשמרו העדרים באזורים אלו בצורתם המסורתית והטבעית ללא הכלאות מדעיות ומודרניות, ולכן צמר זה כשר ללא ספק [אמנם זה היה בזמנו, וכמובן שזה עלול להשתנות].

אמנם רובם של פוסקי זמנינו לא חששו לדעתו, וטעמם ונימוקם עמם, דאמרינן כל דפריש מרובא פריש, ורוב הכבשים בעולם המייצרות צמר הן כבשים רגילות ולא ולדות ישירים של עיזים (רחל בת עז ראשונה). גם אם היו הכלאות בעבר הרחוק, אמרינן שנתבטל ברוב במשך הדורות, או שאמרינן שחזרה שיות למקומה. ועוד טעם מציאותי, כי מבחינה מדעית, הכלאה בין תיש לכבשה (או איל ועז) שמולידה ולד חי היא מקרה נדיר מאוד בטבע, ואף אם יקרה כן בני כלאים אלו לרוב אינם פוריים או שאינם שורדים, לכן, אין סיכוי ממשי שחלק משמעותי מהצמר בשוק מגיע מבחמה שהיא ממש רחל בת עז דור ראשון עליה דיברה הגמרא. ועוד טעם, דאזלינן בתר החזקה, וצמר רחלים שנראה כצמר, נגזז מכבש ומיוצר כצמר, עומד בחזקת כשרות, והרי הוא כשר מן התורה ככל הדברים שאנו סומכים עליהם להלכה למעשה מכח חזקה.

ולמרות שרוב עולם התורה סומך על כל הציציות העשויות מצמר רגיל, יש המהדרין שמקפידים לקנות דווקא ציציות וטליות העשויות מצמר מיוחס (המכונה לעיתים בשוק "צמר ערבי" או "צמר עוואסי") תחת השגחות מיוחדות המפקחות על מקור העדרים, כדי לצאת ידי דעת החזון איש. אמנם יש לדעת כי עשיית טלית גדול או קטן מצמר הנ"ל היא קשה במיוחד, ומחירה של טלית כזו יקר מאוד. והציציות עצמן גם הן יקרות באופן יחסי לשאר ציציות, וגם אינן נאות כל כך בגלל איכות הצמר הנ"ל, וכל לבבות דורש ה' ועמך כולם צדיקים.

רחל שלא ביכרה, וילדה שני זכרים, ויצאו שני ראשיהן כאחת, רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן, שנאמר הזכרים לה', וחכ"א אי אפשר לצמצם, אלא אחד לו ואחד לכהן.

[יורה דעה סימן ש"ח] רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים, אפילו יצאו שני ראשיהן כאחד, מ"מ אין שניהם קדושים בבכורה, דקיי"ל דא"א לצמצם בידי שמים, ביארו בתוספות דהיינו דאפילו אם נאמר דהאדם כשמוכין לעשות שני חלקים שוים אפשר לצמצם שיהיה כן, מ"מ שמעצמו יארע כן זה לא אמרינן, ולכן לא יצאו שניהם שוים והאחד קדם להשני אלא שקצרה עינינו מלהרגיש בזה, ולכן רק אחד מהם בכור, וממילא כיון דהכהן הוא המוציא והבעה"ב הוא המוחזק נוטל הכהן את הכחוש, אף שיש סברא לומר דהבריא יוצא קודם מפני שבכחו דוחה את השני, וזו דעת רבי טרפון, מ"מ אין הלכה כן, מפני שאין זה דבר ברור, והשני שביד בעה"ב הוי ספק בכור ונאכל במומו לבעלים, ואם מת אחד מהם אין כאן לכהן כלום שהמוציא מחבירו עליו הראיה. וכן אם ילדה זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום דשמא הנקבה יצאה תחלה, ונאכל הזכר במומו לבעלים כדין ספק בכור.

[ולעיל ביארנו ענין זה שהוא מחלוקת אם אזלינן בתר הכרת העין שלנו, וזה הוא הקובע לענין ההלכה, או אחר המציאות שבאמת לא יארע כזה כמעט אף פעם, וגם כאן מה דאמרינן כאן בסוגיא דלרבנן דאי אפשר לצמצם בידי שמים, והסתפקו אם לשיטתם אפשר לצמצם בידי אדם, היינו גם כן כנ"ל, דבקביעת המציאות האמיתית לא אזלינן בתר ראיית העינים אלא אחר המציאות, כי שם אנו צריכים לדעת מה המציאות, אבל בעניינים הלכתיים, שהתורה ציותה למדוד וכו', כגון בעגלה ערופה, אמרינן הואיל וציותה התורה למדוד הרי שסמכה על ראות עינינו אף שיתכן שאינו כן באמת, ומסקנת הגמרא דאף בכהאי גוונא אמרינן אי אפשר לצמצם לרבנן].

פשוט הוא דכל ספק בכור הנשאר ביד הבעלים אסור בגיזה ועבודה וגם מחוייב ליתן ממנו מתנות כהונה לכהן, דממה נפשך, אם הוא בכור ופטור ממתנות הרי הוא כולו לכהן, ואם אינו בכור חייב במתנות.

דף י"ט ע"א

יוצא דופן והבא אחריו, רבי טרפון אומר שניהם ירעו עד שיסתאבו, ויאכלו במומן לבעלים, רבי עקיבא אומר שניהם אינן בכור, הראשון מפני שאינו פטר רחם, והשני מפני שקדמו אחר.

בכור בהמה כבכור אדם דאינו קדוש אלא אם כן יצא דרך רחם, כדכתיב כל פטר רחם ולא שיצא דרך דופן, וכן שיהיה בכור, כלומר אפילו אם דרך רחם הוא הראשון כגון שלפניו ילדה אפילו נקבה ויצאה דרך דופן והוא יצא עתה דרך רחם אינו בכור לפי שאינו הראשון, דבעינן שני דברים בכור ופטר רחם, אדם ולפיכך אם ילדה שני זכרים הראשון יצא דרך דופן והשני דרך רחם שניהם אינם בכור זה לפי שיצא דרך דופן וזה לפי שאינו בכור ואם אינו ידוע אם הראשון יצא דרך רחם והשני דרך דופן או להיפך הוה הראשון ספק בכור.

דף י"ט ע"ב

פרק שלישי

הלוקח בהמה מן העובד כוכבים, ואינו יודע אם ביכרה אם לא ביכרה, רבי ישמעאל אומר עז בת שנתה ודאי לכהן וכו' אלא אמרו סימן הוולד בבהמה דקה טינוף וכו', זה הכלל כל שידוע שביכרה אין כאן לכהן כלום, וכל שלא ביכרה הרי זה לכהן, ואם ספק יאכל במומו לבעלים.

[יורה דעה סימן שט"ז] הלוקח בהמה מן הגוי ואינו יודע אם ביכרה אם לאו הרי הולד הראשון שתלד אצלו ספק בכור ויאכל במומו לבעלים, ואינו לכהן, שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ואין חילוק בין אם לקחה תוך שנתה או אחר שנתה, אפילו היא בת שנים רבות, כל שאינו ידוע אם ילדה ה"ז ספק בכור, ושום סימן אינו מועיל על זה כמו סימנים שבסדקי קרניה שאומרים שכמה וולדות שתלד כך הוא מספר הסדקים או שאר סימנים, ואפילו המוכר מסיח לפי תומו אינו נאמן, דבדאורייתא אין נאמן, ואפילו בדרבנן בחזקת איסור אינו נאמן, וכל בהמה היא בחזקת שלא ילדה עדיין כמו שנולדה כמו באשה שיש לה חזקת פנויה וכעין זה בבהמה.

ומבואר במשנתנו לדעת רבי עקבא שהלכה כמותו דאף שהיא בת שנתה או מעט פחות, והלא ידוע שבת שנה לא אירע שילדה כשילדה מכבר, ואף על פי כן אינו ודאי בכור, הואיל וטינוף פוטר מן הבכורה, ויכול להיות טינוף אף בתוך שנתו, וגם כשמטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה, כן מסקינן בסוגיין לקמן [כ"ע"א].

וכתב הרמב"ן בהלכותיו דבאמת לא חיישינן בסתמא לטינוף, דהא מיעוטא הוא וכו', אלא דאי טניף ואמר

שתי רחלות שלא ביכרו וילדו שני זכרים שניהם לכהן ואין בזה שום רבותא, זכר ונקבה הזכר לכהן, שני זכרים ונקבה הכהן נוטל את הכחוש והשני ספק, ואם מת אחד מהם אין לכהן כלום, שזה החי ספק בכור הוא והמוציא מחבירו עליו הראיה. ילדו שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות הרי הזכרים ספק, שאני אומר כל אחת ילדה נקבה וזכר והנקבה יצאה תחלה לפיכך אין כאן לכהן כלום שהמוציא מחבירו עליו הראיה. אחת ביכרה ואחת לא ביכרה וילדו שני זכרים אחד לו ואחד לכהן וכל אחד מהם ספק בכור, והכהן נוטל הכחוש. מת אחד מהם אין כאן לכהן כלום שזה החי ספק הוא, וכן אם ילדו זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום שזה הזכר ספק בכור הוא. וכן גר שנתגייר, ספק ביכרה בהמתו קודם שנתגייר ספק אחר כך הוי ספק ויאכל במומו לבעלים. וכללא הוא, כל שהוא ספק בכור ירעה עד שיפול בו מום ויאכל לבעליו וכל ספק בכור שתפסו הכהן לדעת הרמב"ם אין מוציאין אותו מידו ולדעת הרא"ש מוציאין, וכל ספק בכור חייב במתנות, וזהו לדעת הטור, אבל להרמב"ם זה רק כשהכהן לא נטל כלום, אבל כשהיו שנים והכהן נטל אחד פטור השני ממתנות מטעם דהוי כאילו הכהן זיכה לו השני, ופולגתא היא בגמרא לקמן [י"ח ע"א].

דף י"ז ע"ב

הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל.

רש"י כתב, דוד אמרו לפסוק זה ולא גרסינן ליה הכא. אמנם בשיטה מקובצת גרים ורחמנא אמר הכל בכתב וכו', וכתב רבינו הגר"ז דנראה ביאור הדברים דבקרא דהכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כתיב, דלא רק דהתבנית היה בכתב, אלא גם העשיה גופא נעשה ע"י רוח הקודש, והיינו דע"י רוח הקודש נעשו המעשה גופא, וא"כ לא קשה מאפשר לצמצם כיון דנעשו ע"י נבואה.

וכתב עוד, דהנה דוד בנה את היסודות והטעם לזה משום דכיון דכתיב הכל בכתב וכו', וא"כ הנבואה הצריכה לבנין הבית נמסרה לדוד וע"כ בנה את היסודות שלזה היה צריכין הנבואה איפה לקובעם ולא סגי בידיעת המידות:

והנה בזבחים [ס"ב ע"א] אמרינן דג' נביאים עלו מן הגולה אחד להעיד על מקום המזבח, ולכאורה צ"ע, כיון דידעו מקום הבית א"כ אפשר לידע מקום המזבח ע"י מדידות כיון שידוע מקומו ע"י מדידות ולמה נצרך לנביא ורוח הקודש על זה, וע"כ נראה כנ"ל דגם על מקום קביעותו לא היה אפשר ע"י מדידה כי אם היה צריך לנביא לידע המקום בדיוק, והיינו משום דצמצום ע"י מדידה לא מספיק לזה כי אם דנצרכים ע"י נביא כדמשני הכא הכל בכתב וכו', ונעשה הכל ע"י נביא.

רועה חכם דטינוף ולד הוא וחזרה וילדה בתוך שנתה, לא אמרין מטנפת אינה חזרת וילדת בתוך שנתה וכו' אלא חזרת וילדת בתוך שנתה ונפטרה מבכורה משום טינוף קמא וכו'. וכתב, ומסתברא לן דכי אין חוששין לטינוף [משום דהוא מיעוטא] דווקא לגבי בכור גופו לאכשורי למזבח ולמילקי עליה בגיזה ועבודה ולמינהג בגופיהו כל דיני בכור וודאי אבל לאפוקי כהן מינייהו דבעלים לא מפיק דקיי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב והמוציא מחבירו עליו הראיה הלכך כל שלקח בהמה מן העכו"ם חוששין שמא נפטרה בטינוף ונאכל במומו לבעלים וכן הלכתא. עכ"ל.

והרא"ש כתב על השאלה הנ"ל דהא רובא אינן מטנפות וכו' ומדוע לא אזלינן בתר רובא, וז"ל, וי"ל כמו שפיר"י דאיכא רובא דמסייע למיעוטא דמיטנפות, דרוב בהמות מתעברות כשמגיעות לזמן שראויות להתעבר, וזו וודאי נתעברה בזמנה וטינפה וכו' ואפילו מאן דלא חייש למיעוטא דמטנפות מודה הוא שאינו נותן לכהן שאין הולכין בממון אחר הרוב וכו'. עכ"ל. ונפקא מינה להלכה בין שתי דעות אלו, דלגבי כהן וודאי דחיישין לטינוף, אך לגבי בכור עצמו פשיטא ליה לרמב"ן דבכור גמור הוא בשנה ראשונה ולא חיישין לטינוף, ולהרא"ש גם לגבי בכור עצמו חיישין משום דאיכא רובא דמסייע למיעוט. והטור והש"ע שכתבו הלוקח בהמה מהגוי וכו' ה"ז ספק בכור ויאכל במומו לבעלים ואינו לכהן זהו לכל הדיעות דבממון לא אזלינן בתר רובא.

ובסוגיא לקמן [כ"ע"א] פריך למה ביותר משנה לעז ויותר משתים לרחל ויותר מג' לפרה וחמור הוי ספק, דוודאי אינו בכור, דאזלינן בתר רובא דרוב בהמות מתעברות ויולדות בהגיע זמנן, ותירץ רבינא כי אזלינן בתר רובא ברובא דלא תלי במעשה, אבל רוב זה תלוי במעשה, דאולי לא הרביעה, ואף על גב דרוב נשים מתעברות ויולדות חשבינן רובא בכל הש"ס, אדם שאני דמסתמא מזדקק לאשתו והוי כממילא אבל בהמה לפעמים צריכים להרביע [תוד"ה רבינא ויבמות ק"ט ע"א תוד"ה רבי מאיר] ולא קשה על הרא"ש שהבאנו לעיל שיש רוב המסייע להמיעוט והרוב הוא דרובן מתעברות בהגיע זמנן, דנהי דאין זה רוב גמור מ"מ מסייע למיעוטא דמטנפות.

ואמרין עוד לקמן [כ"ע"ב] מאי איכא בין רבי עקיבא לרבי יהושע אמר רב חנינא מסורא חלב פוטר איכא בינייהו, רבי עקיבא סבר חלב פוטר, הלך אחר רוב בהמות, ורוב בהמות אין חולבות אלא אם כן יולדות, ורבי יהושע סבר הא איכא מיעוטא דחולבות אף על פי שאין יולדות.

וכן פסק בשו"ע [סעיף ג'], וכן בהמה שהיא חולבת פטורה מהבכורה שרוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן ילדו. עכ"ל. וזהו דעת הרמב"ם [פ"ד ה"ח] והרמב"ן והרא"ש

[ריש פרקין]. אבל ר"ת [תוד"ה חלב] הוכיח דחלב אינו פוטר מטעם דסמוך מיעוטא דחולבות קודם לידתן לחזקת הגוף שלה שהיא בחזקת שלא ילדה, עיי"ש בראיותיו, והרמ"א חש לה לשיטת ר"ת וכתב, וי"א דאין סומכין על מה שהיא חולבת וכן פסקו האחרונים וכן נוהגין בכל מדינות אלו. מיהו אם יש עוד צד היתר לזה, או שגוי מסיח לפי תומו שלא להשביח מקחו ואומר שילדה, סומכין להתיר. ודווקא בפרות ובמקום שלא נשמע שחולבות בלא ולד, אבל בעזים שדרך שחולבות בלא ולד לא סומכין על כך אפילו במקום דאיכא ספק ספיקא, כגון שילדה שנים ואיכא למימר אכל אחד דאינו בכור אפ"ה אסור. ונ"ל דבמקום דאין דרך העזים בכך או שדרך הפרות בכך אין לחלק ויש לחקור אחר זה. עכ"ל.

וכתב הש"ך [ס"ק ז'] דזה שכתב דגם ספק ספיקא לא מהני אין כוונתו בספק ספיקא גמור, כגון שילדה זכר ונקבה דבזה וודאי מועיל, דהא בכל מקום סומכין אספק ספיקא, אלא כוונתו בספק ספיקא כי האי שילדה שני זכרים דממה נפשך יש אחד וודאי, ואין זה אלא כדמות ספק ספיקא, אז מחמירין, ולא בספק ספיקא גמור.

והביא הפתחי תשובה בשם הגאון רבינו עקיבא איגר דזה שכתב דכשיש עוד איזה צד היתר מהני, היינו דאיזה צד היתר שיהיה מצטרף לזה, דיש מי שאומר דבעינן דווקא עוד איזה היתר המורה שכבר ילדה, אבל איזה היתר אחר מן הצד, כגון שהוא מכר הבהמה לישראל בכסף בלבד או במשיכה בלבד שיש מחלוקת הפוסקים בזה, ונמצא שיש עוד צד קולא לקולא דחולבת וכיוצא בזה דאינו מועיל, וזהו שהביא הפתחי תשובה מהגרעק"א דכל איזה צד קולא שיש בענין זה מצטרפין להיתר.

ובמה שכתב דמסיח לפי תומו מהני אם אינו להשביח מקחו, אם אי אפשר להכריע אם כוונתו להשביח מקחו אם לאו, כתב ערוך השלחן דבמדינתו [ובכל מדינה הדומה לזה] אפשר לסמוך להקל, שלא שמענו מעולם שהבהמה תחלוב טרם שילדה כלל, אבל בעזים שמענו שיש חולבות קודם שילדו, ולכן בבהמות יש להקל, וכן במסיח לפי תומו מפי מסיח לפי תומו, וכן אין לדקדק בכל דיני מסיח לפי תומו שבעדות אשה, אלא כל שנראה שהגוי הגיד זה שלא בכוונת עדות להתיר יכול לצרף דבריו לחולבת.

דף כ"א ע"ב

היכי דמי טינוף אמר רבא כדאמר ר' יוחנן דצלתא אצרי חיותא, ושמואל אמר בעבועי דדמא. וצריך להראותו לחכם, אמר רב פפא רועה חכם וכו'. רבי אליעזר בן יעקב אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם הרי זו תקבר, ופטורה מן הבכורה.

[יורה דעה סימן שט"ו] בהמה דקה שטינפה, דהיינו שנימוח העובר ויצא המיחוי, ודבר זה גלוי לכל, פטור הנולד אחריו

מבכורה לפי שזה היה ולד שלם אלא נימוח, אבל בגסה אין זה סימן, שיכול להיות טינוף בלא ולד. והשליא עצמה אין בה קדושה, דאף שהיא מבכור מ"מ אין בה קדושה ומותר להאכילה לכלבים. ובדקה אין השליא סימן כדאמרו במשנה סימן וולד בבמה דקה טינוף ובגסה שליא, ע"ש. ומה שאמרו בהמה גסה ששפעה חררת דם ה"ז תקבר ופטורה מן הבכורה, היינו שחזקתה שהולד בתוכה ורבה עליו הדם והפסידו ובטלו, וקוברין חררה זו כמו נפל מבכרת אף על פי שאינה קדושה, ורק הצריכו לקוברת כדי לפרסמה שפטורה מן הבכורה. ובשליא לא הוצרכו לזה, שהכל יודעים שאין שליא בלא ולד ופטורה מבכורה, וכן בטינוף בהמה דקה, אבל חררה לא ידיע. וצ"ע אם שייך בבמה דקה חררה.

והטעם שאין בהם קדושה אמרו בחולין לענין שליא משום דרוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה ומיעוט דבר שאינו קדוש, ומאי ניהו נדמה, כלומר שאינו דומה בצורתו לאמו, וכל היולדות יולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות, סמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות והו"ל זכרים מיעוטא, ע"ש, וכ"כ הרמב"ם שם טעם זה, וממילא

דגם בחררה הוי טעם זה. אמנם בסוגיין מתבאר הטעם משום שהבשר נתבטל ברוב דם, ע"ש, וגם הרמב"ם כתב טעם זה, וצ"ע למה צריך בחררה טעם אחר. ואמרו עוד בסוגיין דזה שנתבאר דטינוף פוטר זהו דווקא כשהראו הטינוף לרועה בקי ואמר שזהו מיחוי הולד.

אם איתא דלא בכרה, כיון דאיכא איסורא אודועי הוה מודע ליה.

הלוקח בהמה מישראל ולא שאל מהמוכר אם היא מבכרת וגם המוכר לא הגיד לו ה"ז בחזקת שכבר ילדה, דאלולי לא ילדה עדיין היה המוכר מודיעו כדי שלא יכשל באיסור, ולכן מותר המוכר בהולד זכר שיולד אצלו אלא אם כן הודיעו המוכר אחר כך שהיא מבכרת. ובאמת בגמרא נחלקו בזה רב ושמואל ורבי יוחנן מתיר, וכללל הוא דרב ורבי יוחנן או שמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן. והרמ"א [סעיף ו'] כתב, וי"א שהוא ספק בכור. עכ"ל. וזו דעת הרא"ש והטור והר"י, וטעמם דרבי יוחנן הוה יחיד לגבי רב ושמואל, ובעל הלכות גדולות והרמב"ם פסקו כרבי יוחנן.

